

**ДІЯЛЬНІСТЬ ВИДАВНИЦТВ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ
НАВЧАЛЬНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ
В ПЕРІОД ГЕТЬМАНАТУ П. СКОРОПАДСЬКОГО (КВІТЕНЬ-ГРУДЕНЬ 1918 Р.)**

На основі аналізу архівних документів і наукових публікацій у дослідженні зроблено спробу висвітлити діяльність видавництва у справі забезпечення загальноосвітніх шкіл Наддніпрянської України підручниками та посібниками в період Гетьманату П. Скоропадського. У статті визначено рівень розкриття проблеми в науковій історичній літературі, встановлено, що вона ще не стала предметом комплексних наукових досліджень. Проаналізовано передумови створення та організаційні засади видавництва, які діяли в період Гетьманату П. Скоропадського у квітні-грудні 1918 р., розкрито особливості становлення видавничої мережі та охарактеризовано її структуру, виявлено провідні видавництва. Зазначається, що стан української школи в період Гетьманату П. Скоропадського безпосередньо залежав від забезпечення її необхідними підручниками, посібниками та відповідним приладдям, без яких не могла існувати шкільна освіта. Особливо великого значення вирішенню цієї проблеми надавали видавництва.

Ключові слова: українська школа, підручники, друкована продукція, видавництво, видавнича діяльність, книгопоширення, Гетьманат П. Скоропадського.

Стан української школи в період Гетьманату П. Скоропадського безпосередньо залежав від забезпечення її необхідними підручниками, посібниками та відповідним приладдям, без яких не могла існувати шкільна освіта. Особливо великого значення вирішенню цієї проблеми надавали видавництва.

Окремими аспектами заявленої проблеми займалися Т. Ківшар [7], С. Постернак [13], А. Боровик [1], С. Сірополко [14], В. Гурський [5] та ін. Проте комплексно вона ще не була предметом наукового дослідження. Виходячи з цього, публікація має на меті висвітлити діяльність видавництв, спрямовану на забезпечення українських шкіл підручниками та посібниками в період Гетьманату П. Скоропадського.

Завдяки підтримці уряду П. Скоропадського у 1918 р. українські видавництва у справі книгодрукування досягли найбільшого розвитку. Того ж року в Україні активно функціонувало 119 підпорядкованих Міністерству народної освіти видавництв. З них тільки 50 – у Києві: «Час», «Друкар», «Криниця», «Вернигора», «Вільна українська школа», «Всеукраїнське учительське видавництво», «Товариство шкільної освіти», «Українська школа», «Дзвін», «Книгозбірня», «Вік», «Видавництво І. Симоненка», «Видавництво Череповського», «Серп і молот», «Співробітник», «Голос», «Книгоспілка», Всеукраїнське кооперативне видавництво «Союз», «Дніпросоюз», «Праця», «Шлях», «Волошки», «Просвіта», «Видавництво М. Грінченко», «Книга», «Нашим дітям», «Рідна мова», «Видавниче товариство самоосвіта» та ін. [24, арк. 16, 17–17 зв.; 11, с. 20; 6, с. 976].

Окрім того, працювало 69 видавництв в інших містах України, як-от: «Педагогічне бюро» (Полтава), «Просвіта» (Миргород), «Українське видавництво» (Катеринослав), «Вільна думка» (Золотоноша), «Дніпро», «Видавництво Фесенка», «Народний стяг» (Одеса), «Союз» (Харків), «Волинська губерніальна шкільна рада» (Житомир), «Сіач» (Черкаси), Видавництво «Українська книгарня» (Херсон), Видавництво «Спілка» (Єлисаветград), «Воля», «Просвіта» (Вінниця), Видавництво «Дністер» (Кам'янець-Подільський), «Видавництво катеринославська українська книгарня», «Каменярь», «Слово» (Катеринослав), «Просвіта» (Біла Церква) тощо [24, арк. 18–18 зв.].

У 1918 р. активно взялося за видавничу діяльність акціонерне товариство «Рух». План видавничої роботи товариства був досить різноманітним: твори наукового, науково-популярного, художнього, белетристичного змісту тощо. Передусім звертали увагу на твори широко-культурного і демократично-громадського характеру. В серії «Універсальна бібліотека» друкували кращі оригінальні українські і перекладні твори як белетристики, так і публіцистики, науки і мистецтва. В серії «Дитяча книгозбірня» виходили ілюстровані видання, призначені для дітей різного віку. Так, у травні 1918 р. побачили світ такі книжки Товариства: О. Білоусенко «Північний вогник», С. Петлюра «Січові стрільці в літературі», О. Ходзицький «Шляхом старих помилок», А. Старицька-Черняхівська «Драматичний мотлох» (Критика і бібліографія). Згідно з каталогом Товариства виокремлювали п'ять

відділів: 1) Історія (ред. Д. Дорошенка, К. Лоського), 2) Публіцистика (ред. Д. Дорошенка, Л. Бурченка, П. Богацького), 3) Красне письменство (ред. В. Диканського, П. Гая, Т. Каркашенка), 4) Педагогіка і школа (ред. С. Паночіні), 5) Видання для дітей (ред. П. Синицького, проф. Л. Бураченка, Н. Христо, О. Діхтеря і П. Ланина) тощо. В серії «Педагогічна книгозбірка» друкували підручники для нижчих та середніх шкіл під керівництвом наукових працівників та освічених фахівців-учителів. Також «Рух» готував нові видання для друку та книжки, як-от: Е. Ренон «Що таке нація?», Т. Шевченко «Кобзар», О. Синявський «Коротка граматики української мови», М. Залізняк «Швейцарська федерація», «Злучені держави Північної Америки» та ін. [2, с. 4; 10, с. 3; 22, с. 4].

У вересні 1918 р. видавниче товариство «Друкар» видало такі нові книжки та підручники для шкіл України: Л. Глібов «Байки», П. Антонович «Закон Божий», Г. Голоскевич «Правописний словник», «Наше минуле», «Шляхом волі», Лободовській «Датські пісні», В. Почовський «Малий Святослав хоробрий», Сімович «Практична українська граматики», «Коротенький підручник німецької мови», «Підручних французької мови», «Німецько-український словник», «Поміч учителю», Д. Дорошенко «Коротенька історія Чернігівщини» [11, с. 21]. Українська книгарня товариства «Друкар» повідомляла про наявність шкільних підручників, книг та мап, необхідних для шкіл: Голоскевич «Православний словничок», С. Русова «Початкова географія», Л. Глібов «Байки», Модзалевський «Основні риси українського мистецтва», Бесараба «Задачник для початкових шкіл», Б. Грінченко «Як жив український народ» з малюнками, «Фізична мапа України», «Політична мапа України», портрети Б. Хмельницького, В. Винниченка, Т. Шевченка та ін. [16, с. 4; 17, с. 4; 18, с. 4].

Новими виданнями товариства «Сіяч» були: В. Петрушевський «Граматики для початкових шкіл», «Рідне слово», Г. Коваленко «Оповідання з української історії для початкових шкіл» (2 вид.), І. Франко «Великий шум», М. Левицький «Діловод: як писати службові папери українською мовою», «Язык, наречие или говор?», І. Нечуй-Левицький «Старосвітські батюшки та матушки», Н. Романович-Ткаченко «Життя людське», Л. Боровський «Байка», М. Сумцов «Старі зразки української народної словесності»,

«Вага і краса української народної поезії» тощо [4, с. 4; 15, с. 4].

Видавництво «Співробітник» у Києві під керівництвом М. Цитрона друкувало для шкіл такі українські підручники: «Серія математики»: Мукало «Арифметичний задачник» (для 1 та 2 років навчання) в кількості 15 тис. примірників, Лебединцев «Арифметика» – 15 тис., «Арифметичний задачник» – 15 тис., «Основи алгебри» – 10 тис., Астряб «Наглядна початкова геометрія» – 10 тис.; «Серія природознавство»: Райков «Природознавство» – 10 тис., Вагнер «Природознавство» (в 3-х частинах) – 10 тис., «Зоологія» – 10 тис., Шмейль «Людина» – 10 тис., «Людина та тварина» – 10 тис., «Рослини» – 10 тис., Кукуслеско «Хімія» – 10 тис., Покровський «Космографія» – 10 тис., Зеленський «Ботаніка» – 10 тис., «Фізіологія рослин» – 10 тис., Зав'ялів «Анатомія, фізіологія та гігієна» – 5 тис.; «Серія географія»: Кістяківський «Географія України» – 30 тис. українською мовою та 15 тис. російською мовою [23, арк. 11].

Поряд з цим товариство «Час» у Києві видавало такі книжки для української школи: С. Спекторський «Основи права державного», І. Свенцінський «Основи науки про мову українську», С. Тимченко «Українська граматики», С. Черкасенко «Рідна школа» (Ч. I–II), Я. Чепіга «Задачник для початкових народних шкіл», «Методичні замітки до навчання грамоти по звуковому методу», В. Науменко «Загальні принципи українського правопису», М. Гоголь «Тарас Бульба» (пер. М. Садовського), С. Кобець «В Тарасову ніч» (драматичні картини для роковин смерті Т. Шевченка), Є. е-Амічіс «Шкільні оповідання» (Кн. I, пер. О. Діхтяря), А. Ніковський «Український правопис» (орфографічний словничок), В. Гаршин «Чотири дні» (оповідання), О. Олесь «З журбою радість обнялась» [19, с. 4; 20, с. 8]. Крім того, Товариство видавало бібліографічний часопис «Книгар», який був необхідним довідником і порадиником для усіх осіб та інституцій, особливо потрібним для бібліотек, книгозбірень, земств «Просвіт», учителів тощо. У часописі подані відомості про діяльність всіх українських видавництв, опис планів кожного видавництва, книг, які вже вийшли друком або мають незабаром вийти. За участі відомих українських письменників і знавців з різних галузей «Книгар» подавав оцінку кожного видання та повідомляв про його зміст [19, с. 4].

Проте, товариство «Час» не мало поліграфічних можливостей для друкування великих накладів шкільних підручників та навчальної

літератури. Тому наклад читанки відомого педагога В. Доги не зміг задовольнити потреби дітей, внаслідок чого її продавали учням за списками. Через це дирекцією товариства «Час» було прийнято рішення розпочати друк першої та другої частини підручника великим накладом у відомій видавничій фірмі Отто Ельзнер, яка знаходилась у Берліні. Планували, щоб у кожній книжці було близько 500 сторінок великого формату, а також багато ілюстрацій відомих українських митців: О. Судомори, К. Трохименка, П. Холодного і навіть 100 ілюстрацій, зроблених олійними фарбами І. Їжакевичем, котрий назвав їх «сплатою свого боргу українській дитині». На жаль, частина текстів, ілюстрацій та гроші загубилися у Берліні, і товариство «Час» у Києві понесло значні збитки. Слід підкреслити, що «Час» був одним з найбільших видавничих осередків, які друкували українські книжки в добу Гетьманату П. Скоропадського. Керувала цим осередком дирекція у складі п'яти осіб: В. Петрушевський, М. Синицький, О. Зайченко, М. Посталака і В. Королів-Старий. Усі члени дирекції мали однакові права, проте обов'язки були диференційованими. Адміністративне керівництво здійснював В. Петрушевський, котрий був настільки відданим справі, що працював і у святкові дні та й навіть хворів у своєму кабінеті. Йому дозволяли розпоряджатися значними сумами грошей товариства не лише без ухвали, але й без повідомлення членам дирекції. Фінансовим керівником «Часу» був М. Синицький – фахівець високого рівня, який забезпечував діяльність цього осередку в найскрутніших економічних умовах, М. Посталака мав великі книгарські здібності і визначав накладид видань, а О. Зайченко успішно керував книжковими крамницями товариства. До складу товариства входили досвідчені люди, справжні професіонали своєї справи, які забезпечували видання української книжки, усвідомлюючи при цьому значення освіти для усього українського народу [7, с. 76–77].

Активно діяло видавництво «Українська школа» у Києві під керівництвом С. Русової, Ю. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка. Воно розпочало свою роботу з метою забезпечити підручниками й книжками виключно рідну школу, друкувало серії книжок «Українські педагогічні бібліотеки», а також серії книжок для колективного й позашкільного читання [26, арк. 1 зв.].

У 1918 р. видавництво випустило у світ книги: С. Черкасенка «Безпритульні»

(оповідання, видання друге), «Початок. Граматика» (видання друге), «Рідна школа. Читанка» (Ч. I–II), «Шевченко й діти»; Я. Чепіга «Задачник для початкових шкіл», «Арифметичні правила для початкових шкіл», «Самовиховання вчителя», «Проект української школи», «Вільна школа», С. Панасенко «В сучасній школі», С. Русова «Нова школа», «Про колективне й групове читання», «Коротка методика географії», В. Науменко «Загальні принципи українського правопису», І. Франко «Малий Мирон». А видавництво «Історична белетристика» видало Олелька Островського «Полтаву» (1709 р.) [25, арк. 1 зв.].

Активно проводило свою діяльність товариство «Вернигора» з метою забезпечення шкіл підручниками. Видрукувало такі книги: Хомика «Коротка географія України», Раковського «Початковий підручник природознавства», «Основи хімії та геології», Рудницького «Початкова географія», Шіндлера «Фізика», Крип'якевича «Коротка історія України», «Історія рідного краю», «Оповідання з історії України», «Всесвітня історія», «Конспект по історії України», Герашенка «Молитвеник», Крушельницького «Читанка», Калішевського «Латинська граматика» та «Латинська хрестоматія», Богача «Загальна географія», Кравчука «Геометрія», Стеценка «Співаник», «Мапа Європи», «Фізично-географічний атлас», «Історичний атлас», таблиці по зоології, гігієні, історії, географії, природознавстві, біблійній історії [3, с. 3].

14 серпня 1918 р. товариство уклало з Міністерством освіти угоду про видання таких шкільних підручників: С. Рудницького «Початкова географія для народних шкіл» (зі 100 ілюстраціями та 1 мапою) – 25 тис. примірників, «Початкова географія для середніх шкіл» – 10 тис. примірників, «Мапа вправ по історії та географії України» – 10 тис. примірників, «Історичний атлас для середніх шкіл» (12 мап) – 5 тис., «Основи географії» (Ч. I–II) – по 10 тис. примірників та «Географія України» [12, с. 4].

Натомість видавниче товариство «Криниця» з метою друкування шкільних підручників оголосило конкурс на такі підручники: буквар, підручник з української історії (Старі віки, Середні та Нові), підручник з географії (математично-фізичної, України, Європи та поза європейських країн), підручники з природознавства (неживої природи, ботаніки та зоології). Згідно з умовами конкурсу підручники з історії, географії та природознавства мали відповідати програмі вищих початкових шкіл.

Праці мали бути оригінальні, раніше не друковані та не перекладені. Ілюстрації до підручників повинні бути подані або зазначені автором джерела, з яких вони узяті. Малюнки до букваря мусили бути оригінальні та спеціально зроблені для нього. Автор міг подавати буквар з готовими малюнками або тільки зазначати, які саме малюнки потрібні, і тоді ілюстрації виконувало товариство. Відповідно до умов конкурсу призначали премії за кожну книжку в сумі 500 крб. Був встановлений термін подання документів до 20 березня 1918 р. [9, с. 77].

Видавництво видрукувало такі шкільні підручники: О. Білоусенко «Життя Ісуса Христа», Б. Грінченко «Рідне слово», «Грамматика для науки читання й письма», Б. Дорошкевич «Початкова хімія», «Хрестоматія по історії української літератури», П. Улицький

«Новий шлях», систематичний збірник арифметичних задач і прикладів з методичними вказівками, різними таблицями та малюнками, О. Грушевський «Українське письменство в його типових представниках», С. Титаренко «Дитяча розвага», О. Курило «Початкова грамматика» (Ч. I–II), Я. Чепіга «Задачник для початкових шкіл» [8, с. 4].

Таким чином, в період Гетьманату П. Скоропадського підготовка та друк шкільних підручників стали одним із пріоритетних завдань. Для забезпечення шкіл навчально-методичною літературою відкривалися українські видавництва, які друкували значну кількість шкільних підручників та посібників, завдяки яким українське друковане слово поширювалося по всіх українських школах та давало можливість учням шкіл здобувати освіту.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Боровик А. М. Українізація загальноосвітніх шкіл за часів виборювання державності (1917–1920 рр.) / А. М. Боровик. – Чернігів: КП Видавництво «Чернігівські обереги», 2008. – 368 с.
2. Видавництво «Рух» // Відродження. – К., 1918. – 19 (6) травня. – № 42. – С. 4.
3. Видавниче товариство «Вернигора» // Нова Рада. – К., 1918. – 9 жовтня (26 вересня). – № 183. – С. 3.
4. Видавниче товариство «Сіяч» // Нова Рада. – К., 1918. – 8 листопада (26 жовтня). – № 208. – С. 4.
5. Гурський В. А. Національно-державна політика в галузі освіти України (1917–1920 рр.) / В. А. Гурський // Наукові праці історичного факультету Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. – Кам'янець-Подільський, 1995. – Т. 1. – С. 159–162.
6. Енциклопедія українознавства: загальна частина [гол. ред. проф. д-р Володимир Кубійович, проф. д-р Зенон Кузеля]; Наук. тов-во ім. Шевченка / перевид. в Укр. – К., 1995. – Т. 3. – 1231 с.
7. Ківшар Т. Український книжковий рух як історичне явище (1917–1923 рр.) / Т. Ківшар. – К.: Логос, 1996. – 344 с.
8. Книгарня видавничого товариства «Криниця» у Києві // Нова Рада. – К., 1918. – 12 липня (29 червня). – № 112. – С. 4.
9. Конкурс // ВУШ. – К., 1918. – № 5–6. – січень-лютий. – С. 77.
10. Кооперативне видавництво «Рух» на Слобожанщині // Земське діло. – Харків, 1918. – 31 липня. – № 322. – С. 3.
11. Мельник Е. М. Гетьманщина і проблеми забезпечення української школи підручниками (квітень-грудень 1918 р.) / Е. М. Мельник // Етнічна історія народів Європи: зб. наук. пр. – К.: УНІСЕРВ, 2008. – Вип. 24. – С. 19–25.
12. Підручники // Відродження. – К., 1918. – 17 (4) серпня. – № 115. – С. 4.
13. Постернак С. З історії освітнього руху на Україні за часи революції 1917–1919 рр. / С. Постернак. – К., 1920. – 127 с.
14. Сірополко С. Історія освіти на Україні / С. О. Сірополко. – Львів, 1937. – 174 с.
15. Сіяч // Відродження. – К., 1918. – 11 липня (28 червня). – № 84. – С. 4.
16. Товариство «Друкар» у Києві // Відродження. – К., 1918. – 21 (8) липня. – № 93. – С. 4.
17. Товариство «Друкар» у Києві // Нова Рада. – К., 1918. – 25 (12) липня. – № 123. – С. 4.
18. Товариство «Друкар» у Києві // Нова Рада. – К., 1918. – 28 (15) липня. – № 126. – С. 4.
19. Товариство «Час» у Києві // Відродження. – К., 1918. – 11 липня (28 червня). – № 84. – С. 4.
20. Товариство «Час» у Києві // Відродження. – К., 1918. – 7 листопада (25 жовтня). – № 179. – С. 8.
21. Товариство «Час» у Києві // Державний вістник. – К., 1918. – 7 червня. – № 11. – С. 4.
22. Українське кооперативне видавництво «Рух» на Слобожанщині // Нова Рада. – К., 1918. – 26 (13 жовтня). – № 197. – С. 4.
23. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОУ), ф., 2201, оп. 1, спр. 695, 33 арк.
24. ЦДАВОУ, ф., 2201, оп. 2, спр. 234, 157 арк.
25. ЦДАВОУ, ф., 2201, оп. 2, спр. 235, 19 арк.
26. ЦДАВОУ, ф., 2201, оп. 2, пр. 245, 5 арк.

**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ИЗДАТЕЛЬСТВ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ УЧЕБНОЙ ЛИТЕРАТУРОЙ
ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ В ПЕРИОД ГЕТМАНАТА П. СКОРОПАДСКОГО
(АПРЕЛЬ-ДЕКАБРЬ 1918 Г.)**

На основе анализа архивных документов и научных публикаций в исследовании сделана попытка осветить деятельность издательств в деле обеспечения общеобразовательных школ Приднепровской Украины учебниками и пособиями в период Гетманата П. Скоропадского. В статье определен уровень раскрытия проблемы в научной исторической литературе, установлено, что она еще не стала предметом комплексных научных исследований. Проанализированы предпосылки создания и организационные основы издательств, действовавших в период Гетманата П. Скоропадского в апреле-декабре 1918 г., раскрыты особенности становления издательской сети и охарактеризовано ее структуру, выявлены ведущие издательства. Отмечается, что состояние украинских школ в период Гетманата П. Скоропадского непосредственно зависело от обеспечения необходимыми учебниками, пособиями и соответствующими принадлежностями, без которых не могло существовать школьное образование. Особенно большое значение решению этой проблемы оказывали издательства. Осуществлен историко-научный анализ материально-технической базы издательств. Проанализировано кадровый состав издательской отрасли, специфику его формирования и систему подготовки; раскрыто рыночный аспект деятельности издательств. Выяснено влияние власти на содержание, социальное назначение и тематику книжной продукции. Показано влияние украинизации на деятельность издательств.

Раскрыты особенности организации выпуска школьных учебников. Отмечается процесс формирования административно-бюрократической системы управления издательским делом в указанный период времени, а также выяснены особенности идеологического руководства и контроля за издательской деятельностью. Показаны планы издательской работы обществ, которые были достаточно разнообразными: произведения научного, научно-популярного, художественного, беллетристического содержания. Прежде обращали внимание на произведения широко-культурного и демократически общественного характера. Так, например, в серии «Универсальная библиотека» печатали лучшие оригинальные украинские и переводные произведения как беллетристики, так и публицистики, науки и искусства. В серии «Детский книго-сборник» выходили иллюстрированные издания, предназначенные для детей разного возраста, а в серии «Педагогический книго-сборник» печатали учебники для средних школ под руководством научных работников и образованных специалистов-учителей.

Вместе с тем, общества выдавали библиографические журналы, которые были необходимым справочником и руководством для всех лиц и институтов: библиотек, земств, «Просвет», учителей. В журналах подавались сведения о деятельности всех украинских издательств, описания планов каждого издательства, книг, которые уже вышли или должны выйти. При участии известных украинских писателей и знатоков из разных отраслей библиографические журналы содержали оценку каждого издания и их содержание. Издательские общества состояли из опытных людей. В их состав входили настоящие профессионалы своего дела, которые обеспечивали издание украинских книг, осознавая при этом значение образования для всего украинского народа.

Ключевые слова: украинская школа, учебники, печатная продукция, издательство, издательская деятельность, книгораспространения, Гетманат П. Скоропадского.

**PUBLISHERS' ACTIVITY AS FOR PROVIDING GENERAL SCHOOLS
WITH EDUCATIONAL LITERATURE IN THE PERIOD OF
P. SKOROPADSKY HETMANAT (APRIL-DECEMBER, 1918)**

On the basis of analysis of the archive documents and scientific publications the researcher has made an attempt to investigate the publishers' activity in the matter of providing general schools of Naddniproshchyna with textbooks and manuals in the period of P. Skoropadsky Hetmanat. In the article the author determines the level of problem solution in the scientific historical literature. It was settled that the problem has not become the object of comprehensive scientific researches yet. The investigator analyses preconditions of establishment and organizational principles of publishing houses, which functioned in the period of Skoropadsky Hetmanat in April-December 1918, defines the peculiarities of publishing system formation and describes its structure, finding out the leading publishers. It

was mentioned that the status of the Ukrainian school in the period of P. Skoropadsky Hetmanat directly depended on supply with textbooks, manuals and appropriate outfit that were necessary for school education. Publishing houses attached significant importance to solving this problem. The researcher makes the historical-scientific analysis of publishers' material and technical base, examines personnel of publishing industry, specific character of its forming and system of preparation and exposes the market aspect of publishing houses activity. Withal the author ascertains the influence of authority on contents, social purpose and subject-matter of book production, shows the impact of Ukrainization on publishing houses activity, and also presents special feature of publishing textbooks organization.

The process of formation of administrative-bureaucratic control system as for publishing matter and the special features of ideological leadership and control after publishing activity were clarified in the investigation. The examiner also marks that the government of F. Skoropadsky largely supported the publishers activity, due to that in 1918 the Ukrainian publishing houses attained the greatest development in book-printing. The author analyses the plans of societies publishing work in under study period, that were rather various, e.g. scientific, popular scientific, artistic, fiction works etc. In the first place the attention was paid to works of widely-cultural, democratical and public character. For instance, the best original Ukrainian and translated works not only fiction, but publicism, science and art were published in the series of «Universal Library». The series of «Children's Book Collection» included the illustrated editions for children of different age, and the series of «Pedagogical Book Collection» contained textbooks for primary and secondary schools under the direction of research workers and well-educated specialists-teachers.

Besides Societies published bibliographic periodicals that were a necessary reference books and advisers for all persons and institutes, especially libraries, book collections, Zemstv «Prosvita», teachers etc. Periodicals contained information about the Ukrainian publishers' activity, plans descriptions of all publishing houses, books that have been already published or were expected to be print soon. Due to participation of well-known Ukrainian writers and connoisseurs from different fields, bibliographic periodicals embraced the estimation and contents of every edition.

However not all societies had polygraphic possibilities for printing the large editions of school textbooks and educational literature. Therefore, for example, edition of reader (chytanka) by well-known pedagogue V. Dogy did not satisfy the children needs, in consequence it was sold to some pupils on the lists. For this reason separate publishing houses made a decision to begin the large edition printing of the first and second part of abovementioned textbook in the famous publishing firm Otto Elzner in Berlin. Publisher planned that the book should have about 500 pages of large format and also wanted to put many illustrations of well-known Ukrainian artists, such as O. Sodomora, K. Trochymenko, P. Cholodnyj and even 100 illustrations done by I. Izhakevych with oil colours, who named his work as «payment of debts for the Ukrainian child».

Publishing societies consisted of experience people, real professionals, who provided edition of the Ukrainian books, realizing the value of education for the Ukrainian people. Publishing societies began their work with the purpose of providing native schools with textbooks and books, published series of books «Ukrainian Pedagogical Libraries» and also series of books for the collective and out-of-school reading. Societies made agreement with Ministry of Education about the edition of such school textbooks as: S. Rudnytskyj «Elementary Geography for Public Schools» (with 100 illustrations and a map) – 25 thousand copies», «Elementary Geography for Secondary Schools» – 10 thousand copie», «The Map of Exercises on History and Geography of Ukraine» – 10 thousand copies, «The Historical Atlas for Secondary Schools» (12 maps) – 5 thousands copies, «The Essentials of Geography» (Part I-II) and «Geography of Ukraine» – 10 thousand copies each.

Keywords: the Ukrainian school, textbooks, printed matter, publishing house/publisher, publishing activity, book dissemination, P. Skoropadsky Hetmanat.

До редакції надійшла 9.10.2014.